

Ko so leta 1809. bili udušeni upori na Dolenjskem in Notranjskem, so se na jesen zopet odprle šole. Tedaj je imela Ljubljana šest ljudskih šol. Po Gorenjskem jih je pa bilo 17. Tako v Kranju, Kamniku, Skofji Loki, Trzinu in drugod.

Z dekretom maršala Marmonta je bil položen temelj prenovljenemu šolstvu Ilirskih provinc. V ljudske šole je bil vpeljan slovenski jezik. Tudi v gimnazijah se je poučevalo deloma slovensko.

Največje težave za slovenski pouk so nastopile radi pomanjkanja knjig. Vendar je pa tu prav dobro rešil svojo nalogo Valentin Vodnik, ki je priredil knjige za ljudsko šolo kot tudi za gimnazije.

Po novem načrtu je bila predvidena za vsako občino lastna osnovna (primarna) šola za dečke, v glavnem kraju kantona pa tudi za deklice. Nižjih gimnazij je določal načrt za vsa Ilirija 25.

Praktično se je v Sloveniji lahko slovensko poučevalo v tolikih predmetih, za kolikor je bil Vodnik napisal učbenike. Ostali predmeti so se pa poučevali po prejšnjih knjigah ter se je tako moralo tudi pomagati z nemščino. Tako je po vztrajnem Vodnikovem delu obveljala v našem šolstvu slovenščina, do čim se je nemščini radi njene zgodovinske ukoreninjenosti priznala le neka večja veljavnost nasproti ostalim jezikom.

V maršalovi navzočnosti so otvorili tudi ljubljansko centralno šolo, ki ji je postal rektor kanonik Valand iz Nove vasi pri Ra-

dovljici. Umril je kot goriški nadškof l. 1834. Na tej šoli so se usposabljali gojenci za duhovnike, profesorje, lekarnarje, zdravnike itd. Marmont je povzdignil medicinsko-kirurško učilišče v Ljubljani na stopnjo prave vseučiliške fakultete, tako, da so na tem zavodu mogli absolventi doseči tudi doktorsko čast.

12. novembra 1811. se je ustanovilo v Ljubljani vseučilišče s stolicami za pravo, modroslovje, bogoslovje in medicino.

Tudi je treba omeniti, da Francozi niso pozabili na obrt. V Ljubljani so ustanovili umetno-obrtno šolo. Ustanovili pa so istočasno za Ilirce 100 prostih mest na višji šoli za umetnost in obrt v mestu Châlons sur Marne.

Tako je visoko kulturni francoski narod tudi nam Slovcem s svojo revolucijo pred 150 leti pomagal, da smo dva decenija za tem kulturno zaživi. Priznati jim moramo v polni meri velik doprinos k razvoju našega slovenskega šolstva, saj je bil francoski vpliv na Slovence velikega pomena za vse slovensko narodnokulturno življenje.

Skoda je le, da je bila doba Ilirije tako kratkotrajna.

Vendar pa je na mestu in pravično, da se s hvaležnostjo spominjamo tudi mi tega pomembnega francoskega jubileja, ki je istočasno praznik tudi ostalih evropskih narodov, ki so zajemali iz kulturnega vrelca francoskega naroda, ki ga je odprla velika francoska revolucija v geslu: enakosti, bratstva in svobode. J-lo.

Disciplinska razzodba

Zaradi članka »Banovinski učiteljski svet« (Posvetovanje nadzornikov), ki je izšel v 37. številki »Učiteljskega tovariša«, dne 29. aprila 1937., je bilo odgovornemu uredniku Vekoslavju Mlekužu prepovedano urejevanje lista in je bil istočasno postavljen v disciplinsko preiskavo. Prepoved urejevanja je Državni svet s svojo razzodbo br. 16.188/38 od 24. junija 1938. uničil. O disciplinskem postopku pa je prejel urednik dne 4. maja 1939. končno veljavno razzodbo, ki jo v celoti priobčujemo:

Ministrstvo prosvete
Kraljevine Jugoslavije

Disciplinski sud
D. s. br. 8/38
4 juna 1938. godine
Beograd

U ime

Njegovog Veličanstva Petra II
Kralja Jugoslavije.

Disciplinski sud pri Ministarstvu, kao disciplinski sud II stepena, sastavljen od: Čiromete dr. Duje, kao predsednika; Mladenovića Atanasija, Živanovića Branivoja, Milenkovića Miodraga, Ljubičića Mate, kao članova i Selić Katarine, kao delovodje, u prisustvu disciplinskog tužioca Kovačevića Spasoj, optuženog Mlekužu Vekoslava i njegovog branioca Koste Aranickog, advokata iz Beograda, po žalbi optuženog Mlekužu Vekoslava, učitelja u Ljubljani, protivu presude disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28. decembra 1937. god., pošto je saslušao konačne zahteve optužbe i odbrane, nakon pretresa održanog na dan 4. juna 1938. godine, na osnovu § 43. st. 2. Uredbe o disciplinskoj odgovornosti školskih nadzornika i nastavnika narodnih škola, doneo je i istog dana proglasio sledeću

Presudu:

Uvažava se žalba optuženog Mlekužu Vekoslava, učitelja u Ljubljani, u pogledu kazne na koju je osuđen presudom Disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28. decembra 1937. god., te se za delo za koje je prvostepenom presudom oglašen krivim, na osnovi tač. 1, § 8 u vezi § 9 Uredbe o disciplinskoj odgovornosti školskih nadzornika i nastavnika narodnih škola, kažnjava umanjnjem prinadležnosti od 5% za tri meseca i da po § 40. ista Uredbe snosi eventualne troškove postupka.

Obrazloženje:

Presudom Disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28. decembra 1937. godine, Mlekužu Vekoslav, učitelj u Ljubljani, oglašen je krivim za delo označeno u dispozitivu navedene presude i za isto kažnjen umanjnjem prinadležnosti od 5% za šest meseci.

Protivu ove presude podneo je optuženi Mlekužu Disciplinski sud pri Ministarstvu prosvete blagovremeno žalbu, kojom moli da mu se izrečena kazna ublaži.

Disciplinski sud pri Ministarstvu prosvete, posle održanog usmenog pretresa, našao je, da je optuženi Mlekužu Vekoslav zaista kriv što je, kao odgovorni urednik lista »Učiteljski tovariš«, dozvolio, da se u jednom broju tog lista, iznese sve ono što je bilo na sednici Učiteljskog udruženja, kojoj je sednici predsedavao načelnik Prosvetnog odeljenja Kraljevske banske uprave, g. Sušnik, čime je naneo uvreda i samom g. Sušniku. Ali, i pored tačno utvrđenog činjeničkog stanja, ovaj sud je našao, da je kazna odmerena Mlekužu Vekoslavju prvostepenom presudom prestroga, s obzirom na to, da postoje znatne olakšavajuće okolnosti i to: što dosada nije kažnjavan i njegovom priznanje, koje prvostepeni sud, pri odmerenju kazne, nije uzeo u obzir.

Sa izloženog, Disciplinski sud pri Ministarstvu prosvete delimično je uvažio žalbu optuženog Mlekužu i ublažio mu kaznu kako je navedeno u dispozitivu ove presude.

L. S.

Disciplinski sud pri Ministarstvu prosvete.

Predsednik Disciplinskog suda:

Dr. Čiromete s. r.

Delovodja:

K. Selić s. r.

VABILO

na redni letni občni zbor zadruge »Učiteljski dom«, ki se bo vršil v nedeljo, 11. junija 1939., ob 9. uri dopoldne v Učiteljskem domu z naslednjim dnevnim redom:

1. Otvoritev po načelniku.
2. Poročilo gospodarskega odbora.
3. Poročilo tajnika.
4. Poročilo blaginika.
5. Računski zaključek za leto 1938.
6. Poročilo nadzornega odbora.
7. Volitev enega člana v nadzorni odbor.
8. Samostojni predlogi in pritožbe.
9. Slučajnosti.

V primeru, da bi ob napovedanem času začetka obnege zboru ne bilo zbranih zadostno številu zadrudnikov, se vrši občni zbor pol ure kasneje pri vsakem številu navzočih članov zadruge.

Tajnik:

Načelnik:

Starman Fran s. r. Vrhovec Stanko s. r.

Kakšen je tvoj razred?

Moj razred? Dober! Res, zelo sem zadovoljen z njim. Nekaj učencev je sicer nekoliko bolj počasnih, a to me ne moti. Kaj hočeš, vsi pač niso za učenje. Bog jim pomagaj, jaz jim ne morem.

Moj razred? No, nekako že gre. Nekateri delajo, se uče, ubogajo, nekateri pa so popolnoma za nič. Kaj prida letos ne dosežem z njimi. Sicer se trudim, vestno se pripravljam, a kakih uspehov noče in noče biti. Ne vem, kaj je temu krivo. Jaz nisem. Zavedam se, da storim svojo polno dolžnost. Pozno v noč sedim pri preparacijah in razmišljam, kako pot bi ubral. Vse mogoče in nemogoče načine sem že uporabil, a zaželenega cilja vendarle ne dosežem.

Moj razred? Lepo te prosim, pusti me s tem vprašanjem pri miru. Grozno, ti rečem! Najslabši material vse šole se je zbral letos pri meni. Dečki so sami pretepači, dekleta pa prismojene goske. Ze od začetka šolskega leta uporabljam vso svojo strogost, a absolutno ne pomaga. Včasih sem poizkušal tudi z lepim. Tedaj šele sem imel vraga! Saj so me hoteli kar nesti iz razreda. Potrudil sem se, da bi podajal predpisano snov na čim zanimivejši način. Nisem uspel. Nobenega zanimanja niso pokazali za moje besede. Nič jim ne gre v glavo.

Moj razred? Odkrito povedano, prijatelj, ne poznam ga. Kako tudi! Nihče nam ni povedal, kako naj raziskujemo duše svojih učencev. Na dolgo in široko so nam sicer razkladali, da mora dveh ali večim premisam slediti logična konkluzija, da je kit sesalec, da kit živi v morju, da je torej kit sesalec, ki živi v morju, kar razume vsak količkar normalen človek, le tega nismo nikoli slišali, kako naj spoznavamo svoje učence, svoj razred. Vem samo, da so nekateri pri posameznih predmetih zelo aktivni, pri drugih zopet ne, da so drugi popolnoma apatični, nekateri živahni, drugi zopet neverjetno mirni, ne vem pa, kje tiči vzrok, da so takšni.

O srbskem učiteljskem udruženju za Bosno in Hercegovino

Letos o Vidovem dnevu poteče 25 let, ko so avstrijska oblastva brezobzirno posegla po srbskem šolstvu v Bosni in Hercegovini. Zaprli so 126 srbskih šol, razpustili srbsko učiteljsko udruženje za Bosno in Hercegovino. Nahujskali so neodgovorno drhal, da je opustošila poslopja srbskih šol, požgala in razbila pohištva, učitelje pa napadla ter jim tako ogrožala življenje. Neizmerno je bilo trpljenje srbskega narodnega učiteljstva. Ječe so se polnile z njimi, pošiljali so jih v taborišča in v prve vrste v fronto. Največji mučenik med vsemi srbskimi učitelji v Bosni in Hercegovini je bil učitelj Veljko Čubrilović, ki ga je kot velikega srbskega narodnjaka in borca za narodne pravice avstrijska soldateska obsodila na smrt ter je bil obešen v Sarajevu.

»Narodna prosveta« prinaša o srbskem učiteljskem društvu za Bosno in Hercegovino daljši zgodovinski spis izpod peresa učitelja Kaludžerića Steva, iz katerega posnemamo sledeče:

»V zvezi z raznimi članki, ki so izhajali v srbskih časopisih v Bosni in Hercegovini o potrebi ustanovitve srbskega učiteljskega udruženja za Bosno in Hercegovino, je učiteljski zbor srbskih osnovnih in višje deklishe šole v Sarajevu na svoji seji dne 11. maja 1905. sklenil, da se izvoli iz njegove srede ožji odbor, ki ima nalogo sestaviti pravila za učiteljsko udruženje.

Takoj, ko je ožji odbor dokončal svoje delo, je pozval vse učiteljstvo srbskih šol, da se izjavi, kako misli o udruženju. Odziv je bil prav časten in zato je odbor že 18. novembra 1905. poslal vsem učiteljstvu osnutek pravil, o katerih je želel, da posamezni učitelji podajo svoje mišljenje. Tako je prišlo do prepotrebne kontakta med poedinimi srbskimi šolami, med katerimi do tiste dobe ni obstajal nikakšen stik. Določilo se je, da se čimprej skliče v Sarajevu učiteljska skupščina, na kateri naj se osnuje učiteljsko udruženje. To se je res zgodilo 29. decembra 1905. leta. Ta dan se je sestala v Sarajevu prva skupščina srbskih učiteljev in učiteljic iz Bosne in Hercegovine. Zanimivo pri tem je to, da so vse srbske cerkvene šolske občine prav rade dale svojim učiteljem in učiteljicam večdnevni dopust, da so se lahko udeležili zborovanja. Nekateri občine so jim dale celo malo denarno podporo za potne stroške.

Tako se je udeležilo tega zborovanja 37 učiteljev in 17 učiteljic. Poročilo pravi, da so

† Ivan Burdian

Nepričakovano in mnogo premlad nas je moral zapustiti. Za velikonočne razbinko še zdrav in vesel v krogu ljubljene rodbine, sedaj pa že počiva na mestnem pokopališču v Celju. Kratka bolezen je zrušila krepkega moža, moža krepkega po telesu, še krepkejšega v svoji duševnosti.

Trnjeva življenjska pot slovenskega učitelja ga je vodila po skoro vseh predelih naše ožje domovine.

Bil je rojen v Trstu in so mu mladostna leta minila v sončnem primorju. Po maturi v Kopru je služboval pri sv. Antonu pri Koprju, v Koprivi in Pliskovici, kjer si je tudi začel graditi svojo življenjsko srečo. Najlepšo dobo svojega življenja je preživel v vnožju Savinjskih planin pri Sv. Mihaelu nad Mozirjem in v Smartnem pri Gornjem gradu. Po preobratu je dal takoj svoje moči na razpolago mladi domovini in hitel delovat na

Kakšen je tvoj razred? Zanimivo, a vendar zelo neaktualno vprašanje. Lepo te prosim, kako naj se danes, v teh časih, pečam s tem vprašanjem. Ali ni vseeno? Ali ni važnejše, kam naj skrijem svojo glavo v nevihti, ki se pripravlja, ki grozi, da izbruhne vsako uro? Da, da! Pred nami so danes važnejši problemi kot je moj razred. V Evropi se odločuje usoda človeštva za dolgo bodočnost. Ti pa bi zahteval od mene, da zaprem oči in ušesa za vse ono, kar se godi v svetu in naj se posvetim tako drobnemu in nebitnemu vprašanju kot je moj razred. Tako blaznost je Arhimed plačal z življenjem. Ne verjamem, da bi bilo med nami še kaj Arhimedov.

Pa so. Tudi med slovenskimi učitelji. Res: Arhimed je svojo »blaznost« plačal z življenjem, toda izsledki njegove znanosti žive še danes in brez njih bi tudi moderne znanosti ne bilo. Med slovenskimi učitelji živi Miloš Ledinek, ki sredi rušenja starega sveta ni izgubil živcev in se mirno posvetil vprašanju, kakšen je njegov razred. Plod tega dela je 64 strani obsegajoča knjizica, ki jo je izdala druga »Pedagoški tisk«, in nosi samozavesten naslov »Moj razred«. Samozavesten? Človek bi prej rekel, da je skromen, zelo skromen. Pa ni. Kajti samo s takim naslovom je mogoče definirati tako skrbno, vsestransko in podrobno analizo učiteljevega razreda. Miloš Ledinek je svoje detinstvo preživel v trdi stvarnosti Kobanskih hribov, mladost v trdi stvarnosti povojnih let, v časih, ki bi si študent dal odsekati prst za eno samo žemljo in preživljal svojo možko dobo v trdi stvarnosti mestne proletarske četrti. Ta trda stvarnost je oblikovala učitelja v njem in Ledinek se zaveda, da ista trda stvarnost oblikuje tudi njegove šolarje. Zato se ne vdaja sentimentu. S svojo knjizico je to zgovorno dokazal. Ni mu bila dovolj samo konstatacija, da je ta ali oni otrok len, apatičen, nervozno živahen, potr, hinavski, odkrit, priden, izredno duševno razvit, duševno zaostal, da so deklice bolj pridne kot dečki ali obratno, da je moralno pokvarjen, tih, blebetav, resen, da ima smisel za disciplino ali da ga nima, da je zdrav ali bolan, da je telšno normalno razvit ali ni. Vse

bili to mladi ljudje, ki so kazali veliko volje do dela v šoli in med narodom ter veliko veselje do ustanovitve udruženja.

Treba je tu pripomniti, da srbske šole v Bosni in Hercegovini niso bile državne (komunalne), katere je oblast brezplačno otvarjala. Bile so to šole, katere je moral vzdrževati sam narod. Zanimivo je, da so zaradi tega pričeli nastopati proti tem šolam tudi Srbi v Bosni in Hercegovini sami. Bil je pa to le ozek krog tiste srbske inteligence, ki je hotela posebno prijateljsko živeti z avstrijskimi oblastmi ter tem v vsakem pogledu ustrezati in jim pomagati pri zavojevalnem delu Bosne in Hercegovine. Drugi del inteligence in srbsko ljudstvo pa so se prav toplo zavzemali za srbsko narodno šolstvo ter ga v izdatni meri podpirali.

Na svoji prvi skupščini je učiteljstvo sestavilo posebno spomenico, ki jo je poslalo »Velikemu upravnemu in prosvetnemu svetu v Sarajevu«, v kateri opisuje žalostno stanje srbskega šolstva v Bosni in Hercegovini. Podčrtava posebno pičle učiteljske dohodke ter prosi za njih zvišanje in istočasno zahteva učiteljsko stalnost.

Učiteljstvo pa se v svoji peticiji zavzema tudi za uvedbo enotnega učnega načrta, za uvedbo enotnih učbenikov, ki naj jih pregleda posebna učiteljska anketa, preden se dajo v potrditev »Velikemu upravnemu in prosvetnemu svetu v Sarajevu«.

Prošnja srbskega učiteljstva pa ni bila rešena dve polni leti. Šele leta 1908. je bila izdana pokojninska uredba srbskega učiteljstva. Da bi učiteljstvo s svojimi zahtevami v celoti uspelo, je bil sklican izredni občni zbor srbskega učiteljskega udruženja za Bosno in Hercegovino, kjer se je ponovno sestavila peticija na »Veliki upravni prosvetni svet v Sarajevu«. Šele po tej prošnji so bile zahteve srbskega učiteljstva ugodno rešene.

Končno je treba pripomniti, da je srbsko učiteljsko udruženje za Bosno in Hercegovino pri srbskem narodu uživalo veliko naklonjenost ter so posamezni srbski rodoljubi darovali društvu večja volila.

Tako je srbski narod v Bosni in Hercegovini znal ceniti svoje narodne učitelje, s katerimi se je ramo ob ramo boril za svojo svobodo ter jo končno tudi častno dosegel. J-lo.

Koroško v Grabštanj, vrnil se težko depimiran in nastopil svoje zadnje službeno mesto na Ponikvi. Po upokojitvi leta 1928. se je naselil v Celju, deloval še javno, v glavnem pa se posvečal svoji številni in ljubezni rodbini.

V svojem bistvu sicer dober in ljubezniv, je postal skrajno odločen, če je bilo treba braniti čast naroda ali interese šole in stanu. Stanovske organizacije se je oklepal z vsem žarom svoje plemenite duše, vsako zborovanje je bilo za njega dogodek, praznik, ki se ga ne sme prezreti. Društvene funkcije je vršil vestno in z veliko požrtvovalnostjo.

Kako je bil priljubljen v vseh slojih, je pokazal veličastni pogreb, globoka žalost svojcev, tovarišev in znancev. Močna plast šopkov in vencev je pokrila njegovo gomilo. Narodna trobojnica mu je bila svetinja, na grob so mu jo položili in pod njo naj mu bo sladek počitek, med tovariši pa mu bo ohranjen najlepši spomin.

to je bilo Ledineku absolutno premalo. Nekatje morajo tičati vzroki vseh teh neomajno konstatiranih dejstev. Poiskati je torej treba vzroke. Zdravnik, ki ne zna postaviti diagnoze, ne more uspešno zdraviti bolezni. Ledinek se v polni meri zaveda, da kakor njega samega tudi njegove šolarje duševno oblikuje trda življenjska stvarnost: poklic otrokovih staršev, številčno in gmotno stanje družine, otrokovo stanovanje, njegova prehrana in obleka, delo, ki ga otrok opravlja doma, bolezn, ki jih je preстал in otrokove splošne domače razmere. Tudi to mu ni dovolj, če mu že nos pove, ali otrok spi v hlevu ali ne, kakor se je blagovolil modro izraziti neki bojeviti vitez reakcionarne pedagoške smeri. Resnega pedagoškega delavca ne more zadovoljiti samo kvalitativno izraženo dejstvo, ker si z njim ne more pomagati. Nujno mora to dejstvo biti izraženo tudi kvantitativno. Šele tedaj dobi pravo praktično vrednost. Šele takrat bo razumel, zakaj se ne more zanašati samo na božjo pomoč, da mu ne pomagajo še tako vestno pripravljene preparacije in kar je glavno: vedel bo, zakaj je stanje njegovega razreda takšno kakršno je. Potem mu tudi ne bo težko najti poti, po kateri hoče priti do zaželenega cilja. Natančneje nam tega Ledinek še ni razložil, ker bo to storil v drugem delu svoje študije, ki v kratkem izide v isti založbi. Toda odkril nam je nov svet, kakršnega do sedaj še nismo poznali.

In še o enem nas je Ledinek s svojo knjigo trdno prepričal: Spoznavanje naših razredov ni v vrtincu sodobnih dogodkov nobeno brezplodno ali celo nevažno delo. Obratno. Iz naše stvarnosti raste nova stvarnost bodočih dni. In če ne poznamo sedanje, kako naj vzgojimo ljudi, ki naj bodo v polni meri kos nalogam te nove, v znaku nečuvnega oboroževanja se porajajoče stvarnosti. Delo, ki ga nam je Ledinek nakazal v svoji knjigi ni samo pedagoške, temveč zgodovinske važnosti. Zato bi med nami ne smelo biti nikogar, ki bi šel molče in z zaprtimi očmi mimo Ledinekove knjige.

Hudales Oskar.